# ODGOVORNOST DELODAJALCA ZA POKLICNE BOLEZNI IN BOLEZNI, POVEZANE Z DELOM

*Od preventive in ugotavljanja poklicne bolezni do dokazovanja v odškodninskem sporu*

Po Pravilniku o poklicnih boleznih, ki se uporablja od 1. maja 2023, poklicna bolezen obstaja, če je ugotovljena vzročna zveza med boleznijo, uvrščeno na seznam poklicnih bolezni, in daljšim neposrednim vplivom delovnega procesa in delovnih pogojev. Izraz »daljši neposredni vpliv« Pravilnik opredeljuje z najkrajšim trajanjem izpostavljenosti. Odločilna so merila, določena za posamezno bolezen.

Za presojo odškodninske odgovornosti zato ne zadoščata diagnoza in ugotovitev interdisciplinarne skupine strokovnjakov. Presoditi je treba tudi, ali je delodajalec pravočasno prepoznal nevarnosti, ocenil tveganja ter določil, izvajal in posodabljal ustrezne preventivne ukrepe.

**Bistveno razlikovanje**
Potrditev poklicne bolezni je obrazložena strokovna ugotovitev interdisciplinarne skupine strokovnjakov za ugotavljanje poklicnih bolezni, ki deluje na Kliničnem inštitutu za medicino dela, prometa in športa (KIMDPŠ), o obstoju bolezni in njeni vzročni povezanosti z izpostavljenostjo pri delu. Sama po sebi ne pomeni ugotovitve vseh predpostavk odškodninske odgovornosti delodajalca.

## Odgovornost se začne pri preventivi

Delodajalec mora po ZDR-1 in ZVZD-1 zagotavljati varno in zdravo delovno okolje. Pozoren mora biti zlasti na:

- opozorila delavcev o obremenitvah in škodljivostih v delovnem okolju;
- ugotovitve izvajalca medicine dela o vzorcih zdravstvenih težav, ki bi bili lahko povezani z delom;
- poročila in priporočila izvajalca medicine dela ter odziv nanje;
- rezultate meritev škodljivosti in spremembe delovnega procesa, snovi, opreme ali organizacije dela;
- podatke o odsotnostih z dela, ki jih sme zakonito obdelovati, in druge nediagnostične pokazatelje, ki lahko zahtevajo ponovno presojo tveganj;
- nova znanstvena in strokovna spoznanja o učinkih posameznih dejavnikov na zdravje.

Preventivne obveznosti delodajalca so usmerjene v preprečevanje nastanka bolezni in drugih okvar zdravja ter v preprečevanje njihovega poslabšanja.

## Kako se po Pravilniku ugotavlja poklicna bolezen?

Pravilnik ureja postopek ugotavljanja poklicnih bolezni iz njegove Priloge 1. Ureditev temelji na seznamu poklicnih bolezni oziroma na t. i. listnem modelu: bolezen, ki ni uvrščena na seznam, po tem pravilniku ne more biti potrjena kot poklicna bolezen.

Interdisciplinarna skupina strokovnjakov na KIMDPŠ pri presoji vzročne zveze upošteva delovno anamnezo in izpostavljenost delovnim pogojem, za katere obstajajo znanstveno utemeljeni dokazi, da lahko povzročijo bolezen. Presoja zlasti najnižjo intenzivnost in najkrajše trajanje izpostavljenosti, najkrajšo indukcijsko dobo ter najdaljšo latentno dobo.

Pravilnik napotuje tudi na publikacijo Evropske komisije *Information Notices on Occupational Diseases: A Guide to Diagnosis*, ki vsebuje strokovna medicinska merila za diagnosticiranje poklicnih bolezni. Publikacija izrecno pojasnjuje, da presoja posledic strokovnih ugotovitev za odškodninske pravice v nacionalnih pravnih sistemih ne spada v pristojnost njene strokovne skupine.

## Register in prvi podatki o izvajanju novega sistema

Register poklicnih bolezni, sumov na poklicne bolezni in bolezni v zvezi z delom je kot zbirka zdravstvenih podatkov normativno predviden v Zakonu o zbirkah podatkov s področja zdravstvenega varstva.

Poročilo za leto 2025 navaja 95 novih in 91 zaključenih vlog. Pri 11 osebah je bila potrjena poklicna bolezen, skupaj je bilo potrjenih 12 bolezni, pri sedmih osebah pa je bil ugotovljen sum na obstoj poklicne bolezni. V 45 primerih poklicna bolezen ni bila potrjena, v 28 primerih pa ni prišlo do interdisciplinarne obravnave. Med slednjimi je bilo 21 vlog za bolezni, ki niso uvrščene na seznam.

Ti podatki ne merijo pojavnosti vseh bolezni, povezanih z delom. Pokažejo pa praktični pomen meje seznama: skoraj četrtina v letu 2025 zaključenih zadev se je nanašala na bolezen zunaj seznama in zato ni dosegla vsebinske interdisciplinarne obravnave po Pravilniku.

## Kaj pomeni ugotovitev interdisciplinarne skupine strokovnjakov za odškodninsko odgovornost delodajalca?

Ugotovitev interdisciplinarne skupine strokovnjakov je obrazložena strokovna listina o obstoju poklicne bolezni in vzročni povezanosti bolezni z izpostavljenostjo pri delu. Pravilnik določa, da je podlaga za odločanje o pravicah iz obveznega zdravstvenega ter pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Ne določa pa, da potrjen obstoj poklicne bolezni pomeni tudi odškodninsko odgovornost delodajalca.

V odškodninskem sporu sodišče samostojno presoja vse predpostavke odgovornosti:

- nastanek pravno priznane škode;
- protipravnost ravnanja ali opustitve delodajalca;
- vzročno zvezo;
- krivdo oziroma predpostavke objektivne odgovornosti.

Ugotovitev interdisciplinarne skupine strokovnjakov lahko pomembno vpliva na dokazovanje medicinskih dejstev, vendar lahko v odškodninskem sporu njeno dokazno vrednost izpodbijata obe stranki. Izpodbijanje mora biti konkretizirano in obrazloženo.

Če so diagnoza, poklicna izpostavljenost ali medicinska vzročna zveza sporne, lahko sodišče na predlog stranke izvede dokaz s sodnim izvedencem. Izvedenec razjasni strokovna medicinska vprašanja, o obstoju pravno relevantne vzročne zveze in drugih predpostavkah odgovornosti pa odloči sodišče.

Tudi ugotovitev interdisciplinarne skupine strokovnjakov, da poklicna bolezen ni ugotovljena, sodišča sama po sebi ne veže. Delavec lahko v pravdi z izvedencem in drugimi dokazi utemeljuje drugačen dejanski zaključek.

## Bolezni, povezane z delom, ostajajo zunaj postopka po Pravilniku

ZVZD-1 poleg poklicnih bolezni izrecno omenja tudi bolezni, povezane z delom. Gre praviloma za večvzročne bolezni, pri katerih lahko delo pomembno prispeva k nastanku, razvoju ali poslabšanju bolezni, vendar je lahko le eden od več dejavnikov njenega nastanka.

Zanje ni vzpostavljen postopek, enakovreden postopku po Pravilniku, niti ni določen zaprt seznam.

Odsotnost bolezni s seznama zato ne pomeni, da škoda zaradi takšne bolezni ne more biti pravno relevantna. V morebitni pravdi se lahko dokazujejo dejstva, ki utemeljujejo odškodninski zahtevek. Prav tu se odpirajo najzahtevnejša vprašanja večvzročnosti, dokaznega standarda in porazdelitve dokaznega tveganja.

## Vloga medicine dela in pretok informacij

Izvajalec medicine dela mora spremljati in analizirati stanje v zvezi s poklicnimi boleznimi in boleznimi, povezanimi z delom, odkrivati njihove vzroke ter delodajalcu pripravljati poročila s predlogi izboljšav delovnega procesa.

Ker zakon ne določa enotne časovne periodike poročanja, je treba pogostost poročanja pogodbeno in organizacijsko prilagoditi dejavnosti delodajalca, stopnji tveganj in ugotovitvam zdravstvenega spremljanja. Delodajalec mora zagotoviti, da je sodelovanje z izvajalcem medicine dela vsebinsko in pravočasno.

Delodajalec na podlagi preventivnega zdravstvenega pregleda ne prejme zdravstvenih izvidov ali druge zdravstvene dokumentacije delavca. Prejme zdravniško spričevalo z oceno izpolnjevanja posebnih zdravstvenih zahtev in morebitnimi predlaganimi ukrepi ter poročila izvajalca medicine dela.

Če je poklicna bolezen potrjena, KIMDPŠ delodajalcu posreduje posebno obvestilo, ki vsebuje navedbo poklicne bolezni, dela, pri katerem je nastala, vzročnega dejavnika, obdobja izpostavljenosti in osebnih podatkov delavca, potrebnih za prijavo poklicne bolezni. Če je ugotovljen samo sum na obstoj poklicne bolezni, obvestilo delodajalcu ne vsebuje identitete delavca.

Obveznost delodajalca iz 6. člena Pravilnika, da delavca opozori na možnost poklicne bolezni, je treba razlagati v povezavi z informacijami, s katerimi se delodajalec lahko zakonito seznani: ugotovljenimi tveganji delovnega mesta, poročili medicine dela, meritvami, opozorili o škodljivostih in drugimi nedijagnostičnimi podatki. Ta določba delodajalcu ne daje splošnega upravičenja zahtevati delavčeve diagnoze ali zdravstvene dokumentacije.

## Nasvet za delavce

Osebnega zdravnika in izvajalca medicine dela čim prej seznanite z naravo dela, preteklimi delovnimi mesti in možnimi izpostavljenostmi. Hranite zdravstveno dokumentacijo ter podatke o delovnih nalogah, obdobjih izpostavljenosti, meritvah in uporabljeni varovalni opremi.

Delodajalcu zgolj zaradi zdravstvenih težav niste dolžni razkriti diagnoze ali podatkov o zdravljenju. Za pravočasno strokovno presojo pa je bistveno, da potrebne podatke prejmeta osebni zdravnik in izvajalec medicine dela.

## Nasvet za delodajalce

Tveganja prepoznavajte in obvladujte pred nastankom bolezni. Oceno tveganja dopolnjujte ob novih podatkih, od izvajalca medicine dela zahtevajte analize in konkretne predloge ukrepov ter dokumentirajte njihovo obravnavo in izvedbo.

Ob potrjeni poklicni bolezni jo takoj prijavite inšpekciji dela.

Če v odškodninskem sporu nasprotujete ugotovitvi interdisciplinarne skupine strokovnjakov, uveljavljate soprispevek delavca ali zatrjujete drug vzrok bolezni, ugotovitev konkretizirano izpodbijajte in pravočasno predlagajte dokaz s sodnim izvedencem.